

УДК 378:373.3/5.091.12.011.3-051:78]:005.336.2
DOI: 10.31499/2307-4914.21.2020.205457

ФУНКЦІЇ МЕТОДИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Коваль Анастасія, аспірантка кафедри музикознавства та музичної освіти, Інститут мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка.

ORCID: 0000-0001-5622-3391

E-mail: musicant1994@gmail.com

Необхідність розвитку методичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва обумовлена зростаючими вимогами до випускників закладів вищої мистецької освіти. Дана проблема є недостатньо дослідженою у галузі музичної педагогіки, тому ми присвятили статтю обґрунтуванню функції методичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва. Специфіку феномену методичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва ми розкриваємо через функції, а саме: пізнавальну, аксіологічну, інформаційну, комунікативну, нормативну, креативну, виховну та світоглядну.

***Ключові слова:** вища мистецька освіта, фахова підготовка, функції, майбутній вчитель музичного мистецтва, культура, цінності, професійна культура, методична культура.*

FUTURE MUSIC TEACHER'S FUNCTIONS OF METHODOLOGICAL CULTURE

Koval Anastasiia, Postgraduate Student at the Department of Musicology and Music Education, Institute of Arts, Borys Grinchenko Kyiv University.

ORCID: 0000-0001-5622-3391

E-mail: musicant1994@gmail.com

The necessity to develop methodological culture of a future music teacher derives from demanding requirements to graduates of higher artistic education institutions. We understand methodological culture of a teacher as a component of his professional culture. This issue has not been studied sufficiently in the area of music pedagogy; therefore, this paper aims at substantiating the function of methodological culture of a future music teacher. Theoretical research methods (analysis of academic literature, synthesis, systematization, generalization) were applied in the research process. We determine the relevance of researching the issue of a future music teacher formation of methodological culture in the view of existing discrepancies between the desired maturity level of methodological culture of future teachers and insufficient understanding of specifics of this process, lack of necessary tools and methods to form methodological culture.

We provide insight into the specifics of this phenomenon through the functions of methodological culture of a future music teacher, namely:

- cognitive (to acquaint students with the specificities and peculiarities of the organization of future professional occupation);*
- axiological (to form the value orientations of students);*
- informational (to provide students with the necessary information to analyze and produce new knowledge qualitatively);*
- communicative (to transfer the professional knowledge and skills, their assimilation and enrichment in the process of communication among students);*

- *normative (students' awareness of the normative legal documents, which should be guided by the teacher in his professional career);*
- *creative (to retreat from stereotypes, to find innovative and non-conventional methods, and fascinating interaction techniques);*
- *educative (the universal factor in students' self-development);*
- *worldview (is leading and manifests itself in a way that combines all the foregoing functions).*

We have concluded that essence and functions of a teacher's culture can differ depending on culture types, which in its turn is related to a person's object and the scope of activity. Methodological culture as a component of professional culture comprises theory and practice of music teacher's professional and pedagogical activities culture.

Keywords: *higher artistic education, professional training, functions, future music teacher, culture, values, professional culture, methodological culture.*

Серед багатьох проблем сучасної системи освіти найактуальнішими є: статус учителя, рівень його професійної підготовки, прагнення до самоосвіти, готовність до впровадження цифрових технологій в освітній процес. У зв'язку з цим зростають вимоги до підготовки майбутнього вчителя мистецьких дисциплін, зокрема вчителя музичного мистецтва. Підготовка освіченого та конкурентоспроможного фахівця у галузі музичного мистецтва передбачає оволодіння базовими знаннями, формування загальних та фахових компетентностей, професійних умінь та якостей. Проте, вчитель має володіти не лише знаннями, а й педагогічною майстерністю та сформованою професійною культурою, що, в свою чергу, є неможливим без сформованої методичної культури педагога.

Аналіз стану розробленості даної проблеми дозволяє стверджувати, що теоретичним підґрунтям її вирішення є системний аналіз мети, завдань, принципів, змісту і форм організації професійної підготовки педагогів, який здійснили такі науковці: Н. Гузій, І. Зязюн, В. Луговий, Г. Нагорна, С. Нікітчина, О. Олексюк, О. Савченко, В. Семиченко, Л. Хомич, Л. Хоружа та ін. Особливості, структуру, функції педагогічної діяльності, специфіку формування готовності до її здійснення в умовах педагогічного процесу закладу вищої мистецької освіти досліджували В. Загвязинський, А. Капська, Е. Карпова, Н. Кічук, А. Линенко, О. Мороз, О. Пехота, Г. Щедровицький та ін. Проте, варто зауважити, що хоч проблема професійної підготовки педагогів є актуальною у світлі сучасних тенденцій розвитку освіти, але проблема формування і розвитку методичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва як у теоретичному, так і в практичному аспекті залишається малодослідженою. Перш за все, це можна пояснити тим, що у сучасній науці відсутнє єдине трактування поняття «методична культура вчителя».

У сучасній науці проблема формування, становлення та розвитку методичної культури педагога (та її різновидів) була предметом таких дисертаційних досліджень: питанням методичної підготовки майбутнього вчителя в процесі професійної освіти присвячені роботи І. Артем'євої, Т. Бережної, А. Карачевцева; формування науково-методичної культури викладача займалися учені С. Кичкіна, Ю. Підповідний. Методичній підготовці педагогів закладів професійного спрямування присвячені роботи О. Волошенко, В. Косирева, П. Сілайчева, М. Шалунової; формування і становлення методичної компетентності педагогів установ середньої професійної освіти є основною темою в працях Т. Кочаряна, М. Чуракової та ін. Зауважимо, що значна частина досліджень присвячена питанням формування методичної культури

вчителів в умовах отримання базової професійно-педагогічної освіти.

Мета статті полягає в уточненні сутності поняття «методична культура майбутнього вчителя музичного мистецтва» та обґрунтуванні функцій методичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Оскільки у сучасній науці немає єдиного визначення поняття «методична культура», розглянемо, який зміст вкладають в це поняття науковці. Більшість учених методичну культуру педагога розуміють як компонент його професійно-педагогічної культури, яка забезпечує можливість викладання конкретної дисципліни відповідно до конкретної методики (Т. Ковтунова, Р. Мильруд, І. Новик); Т. Таранова, Н. Нікуліна співвідносять методичну культуру педагога з ефективним виконання професійно-педагогічної діяльності в цілому; у роботах Т. Бережної, Т. Гуциної, Л. Плеханової та ін. запропоновано визначення методичної культури як інтегративної якості педагога, що характеризує його здатність до методичної діяльності.

Однією з перших дослідників, які ввели в науковий обіг поняття «методична культура педагога» була І. Новик. Науковець охарактеризувала даний феномен як суб'єктивний аспект професійної діяльності, здатність педагога відображати досвід методичної науки у своїй діяльності, пошук міри між власними потребами, знанням, досвідом і станом розвитку певного навчального предмету [4].

Значний внесок у дослідження даної проблеми зробила І. Княжева, яка присвятила ряд праць проблемі формування методичної культури викладача вищої школи. Науковець говорить про те, що методична культура в соціальному вимірі не зводиться до опису практик, діяльності, прийомів, методів, методик, а представляє собою складну символічну реальність, яка у функціональному відношенні виступає механізмом їхнього розвитку. Будучи необхідним моментом педагогічної діяльності, педагогічного досвіду зі створенням соціокультурних умов відтворення їх методичного складника, методична культура стає самостійною реальністю. Утворюються суто методичні дисципліни, в яких ця реальність усвідомлюється, описується, відтворюється відповідно до нових суспільних потреб. Отже, як будь-яка реальність, методична культура потребує свого термінологічного оформлення [2, с. 241].

Н. Грицай визначає методичну культуру вчителя як інтегративне особистісне утворення, діалектичну єдність загального, особливого й одиничного, де загальним є культура особистості, що інтегрує в собі загальнолюдські цінності, соціальні норми, ставлення та способи діяльності. Як особливе, методична культура вчителя несе в собі своєрідність професійно-педагогічної культури, тобто специфічність професії, а, як одиничне, є індивідуально своєрідним способом створення вчителем навчальної ситуації, у якій його ідея стає в учнів предметом пошуку [1].

Ґрунтуючись на дослідженнях науковців, ми розуміємо методичну культуру майбутнього вчителя музичного мистецтва як складову професійної культури, що включає в себе доцільне використання методів, прийомів та засобів навчання; саморозвиток, обізнаність в новітніх технологіях навчання; творчу активність; є однією з соціально-професійних характеристик вчителя та охоплює ті його прояви духовного образу, які в практичній реалізації забезпечують більш або менш успішне здійснення різних аспектів професійної діяльності (педагогічної, організаційної, методичної, інноваційної, наукової).

Розкриваючи сутність поняття «методична культура майбутнього вчителя

музичного мистецтва», неможливо не аналізувати її функції. Оскільки, ми говоримо про методичну культуру як складову професійної, ми вважаємо, що функції культур будуть схожими та взаємодоповнюватимуть одна одну. Також ми беремо до уваги функції культури як сукупності матеріальних та духовних цінностей людства.

У своєму дослідженні, яке присвячене професійній культурі педагогів вищої школи в сучасних умовах, І. Сабатовська [5] говорить про те, що функції професійної культури зумовлені її специфікою й одночасно є ціннісним проявом: формування почуття моральної відповідальності; суворе дотримання усталеного позитивного стереотипу поведінки; вироблення моральної обґрунтованості службових взаємовідносин; готовність виконувати службовий обов'язок; вироблення культури професійних дій; недопущення професійної деформації.

Ґрунтуючись на дослідженнях про обґрунтування функцій культури як складної системи буття [3] та функцій педагогічної та професійної культури вчителя, ми визначаємо такі функції методичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва, як: пізнавальну, аксіологічну, інформаційну, комунікативну, нормативну, креативну, виховну та світоглядну.

Пізнавальна функція культури полягає в ознайомленні людини зі знаннями, необхідними для пізнання соціальних явищ та визначення відповідно до ціннісного ставлення до світу. Якщо говорити про методичну культуру майбутнього вчителя музичного мистецтва, то суть цієї функції полягає у тому, що студенти знайомляться зі специфікою та особливостями організації своєї майбутньої професійної діяльності. Пізнавальна функція методичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва реалізується через такі процеси, як осмислення та розуміння. На нашу думку, усвідомлення студентами значимості своєї діяльності є однією з рушійних сил, які сприятимуть їх мотивації до самоосвіти та саморозвитку.

Аксіологічна функція методичної культури дозволяє сформувати у студентів ціннісні орієнтації, розвиває їх уміння коригувати норми поведінки та ідентифікувати себе у колективі, суспільстві. У процесі формування методичної культури майбутнього вчителя відбувається формування моральних, художніх, поглядів, виробляються певні ціннісні орієнтації, моральні установки, культурні смаки, формується багатогранний духовний світ людини. Також мова йде про ціннісно-педагогічну спрямованість процесу формування методичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва, що характеризується прагненням майбутніх учителів спрямувати свої знання, уміння, навички на вирішення освітньо-виховних завдань і включає в себе установку на роботу з дітьми, інтерес до цієї роботи, впевненість у її необхідності та важливості для себе.

Важливу роль відіграє *інформаційна функція* методичної культури, яка дає студентам відповідну інформацію. Методична культура є засобом, що продукує нову інформацію. Разом з цим, вона є складовою професійної культури, що аналізує отриману інформацію, та узагальнює її з метою отримання якісно нових знань. Методична культура вміщує в собі інформацію про закономірності, принципи, методи та засоби, які доцільно застосовувати вчителю музичного мистецтва у процесі професійної діяльності.

Комунікативна функція методичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва сприяє передачі професійних знань, умінь, їх засвоєння та збагачення у процесі спілкування студентів, особливо за допомогою творів мистецтва. Це сприяє

«розмиванню» мовленнєвих бар'єрів і сприяє формуванню системи знань, умінь та досвіду, якими учасники освітнього процесу можуть поділитися з іншими. Ці процеси в свою чергу стимулюють інтенсивний прогрес засобів комунікації, який виражається в зростанні потужності засобів зв'язку, збільшенні інформаційних потоків, підвищення швидкості передачі інформації. Поряд з цим, прогресують взаєморозуміння студентів, їх здатність до співчуття і співпереживання.

Нормативна функція методичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва проявляється у обізнаності студентів з нормативно-правовими документами, якими має керуватися вчитель у своїй професійній діяльності. Вона передбачає організацію освітнього процесу у відповідності з загальними закономірностями, принципами та методами. Серед функцій методичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва, на нашу думку, нормативна функція є однією з найважливіших, оскільки, саме знання студентів про специфіку організації освітнього процесу на законодавчій базі є вагомим підґрунтям для подальшої успішної діяльності вчителів.

Основу *креативної функції* методичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва складає творчий потенціал студентів. Адже саме завдяки творчому підходу вчителів до своєї професійної діяльності можна говорити про новизну мислення, креативність у вирішенні педагогічних завдань та проблемних ситуацій. Також ця функція забезпечує відхід від стереотипів, мотивує студентів до пошуків нових, незвичайних методів, цікавих технік взаємодії між собою та з іншими учасниками освітнього процесу.

Особливе місце належить *виховній функції*: методична культура не лише пристосовує студента до організації власної професійної діяльності. Вона виступає також універсальним фактором саморозвитку студентів. Особистість кожного студента правомірно розглядати як результат його власної культурної творчості та роботи над собою.

Світоглядна функція методичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва є провідною та проявляється в тому, що певним чином поєднує в собі усі вищезазначені функції. Адже усі положення, про які ми говорили раніше, так чи інакше впливають на формування світогляду студентів. Методична культура майбутнього вчителя певним чином дає основи для розуміння студентом сенсу життя, важливості обраної професії, специфіки діяльності в системі освіти.

Ми маємо пам'ятати про те, що чим вищий рівень сформованості методичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва, тим глибше та цілісніше здійснюватиметься ними процес осмислення та розуміння специфічних особливостей своєї діяльності.

Підсумовуючи вищесказане, варто сказати наступне. Сучасний вчитель музичного мистецтва повинен бути професіоналом зі сформованою методичною культурою, розвиненими науковими та творчими здібностями, високим рівнем духовного потенціалу, адже саме ці вимоги ставить сучасне суспільство до майбутнього фахівця. Методична культура є одним із головних компонентів професійної культури, показником його майстерності та умінь якісно організовувати власну методичну діяльність. Для того, щоб майбутній фахівець міг креативно підходити до вирішення проблемних ситуацій, умів викликати зацікавлення в учнів до своєї діяльності та мотивував їх до самоосвіти та саморозвитку, потрібно

усвідомлювати саму специфіку процесу. Потрібно розуміти з якою метою ми формуємо методичну культуру вчителя музичного мистецтва. Саме тому визначення змісту поняття та обґрунтування функцій методичної культури майбутнього вчителя є важливим для вирішення проблем системи сучасної освіти. Ми вважаємо, що розробка методики формування методичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва є дуже актуальною у світлі сучасних тенденцій системи освіти, тому наші подальші дослідження будуть присвячені вирішенню цієї проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грицай Н. Б. Методична культура як важливий компонент системи методичної підготовки майбутнього вчителя біології. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2012. № 7(25). С. 3–9.
2. Княжева І. А. Сутність феномена «методична культура викладача вищої школи». *Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]*. Педагогічні науки, 2015. Вип. 67. С. 240–245. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2015_67_45
3. Культурологія: українська та зарубіжна культура: навч. посіб. / за ред. М. М. Заковича. 4-ге вид., випр. і допов. Київ: Знання, 2009. 589 с.
4. Новик И. А. Формирование методической культуры учителя математики в педвузе. Минск : БГПУ, 2003. 178 с.
5. Сабатовська І. С. Особливості професійної культури педагогів вищої школи в сучасних умовах. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія*, 2013. Вип. 39(4). С. 159–163. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspo_2013_39%284%29__26

REFERENCES

1. Hrytsai, N. B. (2012). Metodychna kultura yak vazhlyvyi komponent systemy metodychnoi pidhotovky maibutnoho vchytelia biolohii. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovative Technologies*, 7, 3–9 [in Ukrainian].
2. Kniazheva, I. A. (2015). Sutnist fenomena “metodychna kultura vykladacha vyshchoi shkoly”. *Zbirnyk naukovykh prats [Khersonskoho derzhavnoho universytetu]*. *Pedahohichni nauky – Collection of Reasearch Papers [of Kherson State University]*, *Pedagogical Sciences*, issue 67, 240–245. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2015_67_45 [in Ukrainian].
3. Kulturolohiya: ukrayinska ta zarubizhna kultura (2009). M. M. Zakovycha (Ed.). [*Cultural Studies: Ukrainian and Foreign Culture*]. Kyiv: Znannya [in Ukrainian].
4. Novik, I. A. (2003). Formirovaniye metodicheskoy kultury uchitelya matematiki v pedvuze. Minsk: Belarusian State Pedagogical University [in Russian].
5. Sabatovska, I. S. (2013). Osoblyvosti profesiinoi kultury pedahohiv vyshchoi shkoly v suchasnykh umovakh. *Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity. Pedahohika i psykholohiia – Contemporary Pedagogical Education Issues. Pedagogy and Psychology*, issue 39(4), 159–163. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspo_2013_39%284%29__26 [in Ukrainian].